

TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA TALABALARNING IJODIY TASAVVURLARINI RIVOJLANTIRISH

Adxamova Oltinoy Rafiqjon qizi

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti

Tasviriy san'at yo'nalishi 1-bosqich magistranti.

oltinoyadhamova@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14784373>

Annotatsiya. Mazkur maqola tasviriy san'at darslarida talaba yoshlarni ijodiy tasavvurini shakllantirish masalasi, uning ahamiyatli jihatlari, badiiy mahurat mexanizmlari hamda talabalarni erkin ijod qilishga o'rgatish bo'yicha fikr mulohaza yuritadi va bir qancha ma'lumotlar bayon etadi.

Kalit so'zlar: o'qituvchi, texnologiya, ijod, tasviriy san'at, tasavvur, ta'lim, mutaxassis, talaba, tajriba, malaka, ko'nikma.

ТВОРЧЕСТВО УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА РАЗВИТИЕ ВООБРАЖЕНИЯ

Аннотация. В данной статье размышляется проблема формирования творческого воображения у школьников на занятиях изобразительным искусством, его важные аспекты, механизмы художественного мастерства, обучение учащихся свободному творчеству, и приводятся некоторые сведения.

Ключевые слова: педагог, технология, творчество, изобразительное искусство, воображение, образование, специалист, ученик, опыт, компетентность, умение.

DEVELOPMENT OF STUDENTS' CREATIVE IMAGINATION IN FINE ARTS

Abstract. This article discusses the issue of forming the creative imagination of young students in fine arts classes, its important aspects, mechanisms of artistic skill, and teaching students to create freely, and provides some information.

Keywords: teacher, technology, creativity, fine arts, imagination, education, specialist, student, experience, qualification, skill.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentning 2019 yil 8 oktyabrdagi Farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"ga ko'ra mamlakatdagi oliy ta'lim bilan qamrov darajasini oshirish, xalqaro standartlar asosida yuqori malakali, kreativ va tizimli fikrlaydigan, mustaqil qaror qabul qila oladigan kadrlar tayyorlash, ularning intellektual qobiliyatlarini namoyon etishi va ma'naviy barkamol shaxs sifatida shakllanishi uchun zarur shart-sharoit yaratish belgilangan.

Shuningdek, mamlakatimizning barcha sohalarida islohotlarni amalga oshirish, odamlarning dunyoqarashini o'zgartirish, yetuk va zamon talabiga javob beradigan mutaxassis kadrlarni tayyorlashni hayotning o'zi taqozo etmoqda. Respublikada ta'lim tizimini mustahkamlash, uni zamon talablari bilan uyg'unlashtirishga katta ahamiyat berilmoqda. Bunda mutaxassis kadrlarni tayyorlash, ta'lim va tarbiya berish tizimi islohatlar talablari bilan chambarchas bog'langan bo'lishi muhim ahamiyat kasb etadi. Zamon talablariga javob beradigan mutaxassis kadrlarni tayyorlash, Davlat talablari asosida ta'lim va uning barcha tarkibiy tuzilmalarini takomillashtirib borish oldimizda turgan dolzarb masalalardan biridir.

Fikrimizning yaqqol timsoli sifatida aytishimiz mumkinki aynan Tasviriy san'at darslarida o'quvchilarning ijodiy qobiliyati ularning shaxsiy iste'dodi, qiziqishlari, tajribalari va tayyorgarligi kabi turli omillarga qarab juda farq qilishi mumkin. Ba'zi talabalar ijodkorlik va badiiy ifodaga tabiiy moyillikka ega bo'lishi mumkin, boshqalari esa ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ko'proq yo'l-yo'riq va amaliyotga muhtoj bo'lishi mumkin. Tasviriy san'at darslari odatda o'quvchilarga turli xil vositalar va texnikalarni o'rganish imkoniyatini beradi, bu esa ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

METADALOGIYA

O'quvchilarni tavakkal qilishga va ijodkorlikni rivojlantirishga yordam beradigan yangi g'oyalar bilan tajriba o'tkazishga undash ham mumkin. Bundan tashqari, o'qituvchining o'qitishga yondashuvi va sinf muhiti ijodkorlikni rag'batlantirishda muhim rol o'ynashi mumkin.

O'quvchilarni o'z fikrlarini erkin ifoda etishga undaydigan qo'llab-quvvatlovchi va ochiq muhitni ta'minlovchi o'qituvchilar o'z o'quvchilarida ijodkorlikni ilhomlantirishga yordam berishi mumkin. Umuman olganda, tasviriy san'at darslarida o'quvchilarning ijodiy qobiliyati murakkab va ko'p qirrali masala bo'lib, unga turli omillar ta'sir ko'rsatadi. Biroq, to'g'ri qo'llab-quvvatlash, yo'l-yo'riq va imkoniyatlar bilan ko'pchilik talabalar o'zlarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishlari va rassom sifatida to'liq salohiyatga erishishlari mumkin. Tasviriy san'at darslari o'quvchining ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda muhim omil bo'la oladi. Tasviriy san'at darslari o'quvchilarga turli xil vositalar va usullarni o'rganish, san'at tarixini o'rganish va badiiy mahoratini rivojlantirish imkoniyatini beradi. Tajriba va amaliyot orqali o'quvchilar ijodiy fikrlash, muammolarni yechish va o'z fikrlarini vizual tarzda etkazish qobiliyatini oshirishlari mumkin. Bundan tashqari, tasviriy san'at darslari o'quvchilarning o'z fikrini erkin ifoda etishi uchun qulay va ochiq muhitni ta'minlashi mumkin, bu esa ularning ijodini rivojlantirishi va ularni tavakkal qilishga undashi mumkin. Bu darslar, shuningdek, o'quvchilarning badiiy asarni tahlil qilish va sharhlashni o'rganishi davomida ularning tanqidiy fikrlash va tahliliy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Tasviriy san'at darslari tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga ham yordam beradi. San'atni tahlil qilish va sharhlash orqali talabalar tanqidiy fikrlashni o'rganishlari va ongli qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishlari mumkin.

Tasviriy san'at darslari o'quvchilarning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga ham yordam beradi, chunki ular o'z g'oyalari va his-tuyg'ularini vizual tarzda etkazishni o'rganadilar.

Tasviriy san'at darslari o'quvchilarning o'z fikrlarini erkin ifoda etishlari uchun qulay va ochiq muhitni ta'minlashi mumkin. Bu ularning ijodkorligini rivojlantirishga yordam beradi va ularni tavakkal qilishga undashi mumkin. O'qituvchilarning konstruktiv fikr-mulohazalari va yo'l-yo'riqlari orqali talabalar o'z mahoratlarini yanada rivojlantirishlari va badiiy qarashlarini yaxshilashlari mumkin.

Tasviriy san'at darslarida qatnashish o'quvchining shaxsiy va ilmiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu ularning o'ziga bo'lgan ishonchini, o'zini namoyon qilishini va o'zini o'zi anglashini rivojlantirishga yordam beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, san'at darslarida qatnashish akademik samaradorlikni oshirishga, jumladan, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini yaxshilashga va motivatsiyani oshirishga olib kelishi mumkin. Tasviriy san'at darsida o'quvchining ijodiy qobiliyatini rivojlantirishning ko'plab imkoniyatlari mavjud:

Tajribani rag'batlantirish: o'quvchilarga o'zlarining kuchli tomonlari va qiziqishlarini aniqlashga yordam berish uchun turli materiallar, texnikalar va uslublar bilan tajriba o'tkazishga ruxsat bering. Tavakkalchilik va izlanishni rag'batlantirish o'quvchilarning ijodkorligini rivojlantirishga yordam beradi.

Texnikalarni o'rgatish: O'quvchilarga o'z malakalarini oshirishga yordam beradigan turli xil texnikalarni o'rgating. Turli texnikalarni ko'rsatish va o'quvchilarga ularni amalda qo'llashga imkon berish o'quvchilarning qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Tahlil qilish va tanqid qilish: O'quvchilarni san'at asarlarini, shu jumladan o'zlarining va boshqalarning ishlarini tahlil qilish va tanqid qilishga undash. Bu talabalarga tanqidiy fikrlash va tahliliy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Jarayonning ahamiyatini ta'kidlash: O'quvchilarga san'at yaratish jarayoni tayyor mahsulot kabi muhim ekanligini tushunishga yordam bering. Ularni nafaqat yakuniy natijaga e'tibor qaratishni emas, balki ijodiy jarayondan zavqlanishlarini rag'batlantiring. Hamkorlik uchun imkoniyatlarni taqdim eting: O'quvchilarga guruh loyihalarida birgalikda ishlash yoki boshqalar bilan hamkorlik qilish imkoniyatini taqdim eting, bu ularga jamoaviy ish va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

O'quvchilarni san'at tarixi bilan tanishtirish: talabalarni tarix davomida turli san'at harakatlari va rassomlari bilan tanishtirish.

Boshqa rassomlarning asarlarini o'rganish o'quvchilarga san'atga turli yondashuvlarni tushunishga yordam beradi va ularni o'z uslubini rivojlantirishga ilhomlantiradi.

Konstruktiv fikr-mulohazalarni taklif qilish: O'quvchilarga konstruktiv va aniq fikr-mulohazalarni taqdim eting. Bu ularga o'z ishlarini qanday yaxshilashni tushunishga yordam beradi va ularni o'z malakalarini rivojlantirishni davom ettirishga undashi mumkin. Tasviriy san'at darsida o'quvchining ijodiy qobiliyatini rivojlantirishning turli usullari mavjud. Mana bir nechta takliflar:

Tadqiqot va tajribani rag'batlantirish: O'quvchilarga turli materiallar, texnikalar va uslublarni o'rganishga imkon bering. Ularni tavakkal qilishga va yangi narsalarni sinashga undash.

Bu ularning ijodini rivojlantirishga va o'ziga xos badiiy ovozi kashf etishga yordam beradi.

Asoslarni o'rgatish: talabalarga rang nazariyasi, kompozitsiya, istiqbol va soyani o'z ichiga olgan san'atning asosiy tamoyillarini o'rgating. Bu ularning texnik ko'nikmalarini yaxshilashga va yanada murakkab va vizual jozibali san'at asarlarini yaratishga yordam beradi.

O'z-o'zini ifoda etish imkoniyatini yaratish: o'quvchilarga o'z asarlari orqali o'zlarini ifoda etish erkinligini bering. Ularni o'zlari uchun mazmunli, shaxsiyat va qiziqishlarini aks ettiruvchi san'at yaratishga undash.

Qo'llab-quvvatlovchi va ochiq muhitni yaratish: O'quvchilarni o'z ishlari va g'oyalarini baham ko'rishga undaydigan ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi muhit yarating.

Ularning kuchli tomonlarini ta'kidlab, ularni yaxshilashga yordam beradigan konstruktiv fikr-mulohazalarni taqdim etish.

Mulohaza yuritish va o'z-o'zini tanqid qilishni rag'batlantirish: o'quvchilarni o'z asarlari haqida fikr yuritishga va o'zlarining kuchli va zaif tomonlarini baholashga undash. Bu ularning tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga va badiiy qobiliyatlarini yaxshilashga yordam beradi.

O'quvchilarni turli xil san'at turlari bilan tanishtirish: O'quvchilarni rasm, haykaltaroshlik, fotografiya va grafik dizayn kabi san'at turlarining keng doirasi bilan tanishtirish. Bu ularning badiiy dunyoqarashini kengaytirish va qiziqishlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Hamkorlik qilish va boshqalar bilan baham ko'rish: o'quvchilarga guruh loyihalarida tengdoshlari bilan hamkorlik qilish yoki san'at asarlarini boshqalar bilan baham ko'rish imkoniyatini yarating. Bu ularga jamoaviy ish va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi, shu bilan birga boshqalardan fikr-mulohaza va ilhom oladi.

O'quvchilarni qo'llab-quvvatlovchi va qiziqarli o'quv muhiti bilan ta'minlash, asosiy ko'nikmalarni o'rgatish, izlanish va o'zini namoyon qilishni rag'batlantirish orqali san'at darslari o'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishga va shaxsiy o'sishiga yordam beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Tasviriy san'at darslarida qatnashish talabaning shaxsiy va ilmiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu ularning o'ziga bo'lgan ishonchini, o'zini namoyon qilishini va o'zini o'zi anglashini rivojlantirishga yordam beradi. Bundan tashqari, tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, tasviriy san'at darslarida qatnashish akademik samaradorlikni oshirishga, jumladan, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini yaxshilashga va motivatsiyani oshirishga olib kelishi mumkin.

Tasviriy san'at darslari o'quvchining ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda muhim vosita bo'lishi mumkin. Tasviriy san'at darslarida o'quvchilarning ijodini kashf etish, badiiy mahoratini rivojlantirish uchun turli imkoniyatlar yaratiladi. Turli materiallar, texnikalar va vositalardan foydalanish orqali o'quvchilar badiiy ifodaning turli shakllari bilan tajriba o'tkazishlari mumkin, bu ularga o'ziga xos uslubni rivojlantirishga yordam beradi.

Tasviriy san'at darsida o'quvchining ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda texnologiya muhim rol o'ynashi mumkin. Texnologiyadan foydalanishning bir necha usullari mavjud:

Raqamli san'at vositalari: Chizish planshetlari, Adobe Photoshop yoki Illustrator kabi dasturiy ta'minot dasturlari va hatto smartfon yoki planshetlardagi ilovalar o'quvchilarga badiiy mahoratini o'rganish va rivojlantirish uchun yangi vositalarni taqdim etishi mumkin. Ushbu vositalar qalam va qog'oz kabi an'anaviy vositalarga nisbatan ko'proq moslashuvchanlik, tajriba va ijodkorlik imkonini beradi.

Onlayn manbalar: Internet talabalarga turli xil san'at uslublari, texnikasi va rassomlari haqida ma'lumot olishga yordam beradigan ko'plab resurslarni taklif etadi. Onlayn darsliklar va kurslar o'z malakalarini oshirishga intilayotgan talabalar uchun qo'shimcha ko'rsatmalar va ko'rsatmalar berishi mumkin.

Ijodkorlikni rivojlantirish uchun qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhiti muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi tavakkal qilishga, izlanishga va o'zini namoyon qilishga undaydigan sinf muhitini yaratishi kerak. O'quvchilar tanqiddan qo'rqmasdan turli xil materiallar va texnikalar bilan tajriba o'tkazishlari kerak. Izlanish va tajribani rag'batlantirish: O'qituvchilar talabalarga turli materiallar, texnikalar va uslublarni o'rganish va tajriba o'tkazish imkoniyatini berishlari kerak.

Bu ularning ijodini rivojlantirishga va o'ziga xos badiiy ovozini kashf etishga yordam beradi. O'qituvchilar talabalarga san'atning asosiy tamoyillarini, jumladan ranglar nazariyasi, kompozitsiya, istiqbol va soyalarni o'rgatishlari kerak.

Bu ularning texnik ko'nikmalarini yaxshilashga va yanada murakkab va vizual jozibali san'at asarlarini yaratishga yordam beradi.

O'z-o'zini namoyon qilish imkoniyatini yarating: O'qituvchilar o'quvchilarga o'z asarlari orqali o'zlarini ifoda etish erkinligini berishlari kerak. Ularni o'zlari uchun mazmunli, shaxsiyat va qiziqishlarini aks ettiruvchi san'at yaratishga undash. O'qituvchilar o'quvchilarning kuchli tomonlarini ta'kidlab, ularni yaxshilashga yordam beradigan konstruktiv fikr-mulohazalarni taqdim etishlari kerak. Fikr-mulohaza aniq bo'lishi va o'quvchining o'z asarlari uchun maqsadlariga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Mulohaza yuritish va o'z-o'zini tanqid qilishni rag'batlantirish: O'qituvchilar o'quvchilarni o'z asarlari haqida fikr yuritishga va o'zlarining kuchli va zaif tomonlarini baholashga undashlari kerak. Bu ularning tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga va badiiy qobiliyatlarini yaxshilashga yordam beradi. O'quvchilarni turli xil san'at turlari bilan tanishtirish: O'qituvchilar o'quvchilarni rasm, haykaltaroshlik, fotografiya va grafik dizayn kabi keng ko'lamli san'at turlari bilan tanishtirishlari kerak. Bu ularning badiiy dunyoqarashini kengaytirish va qiziqishlarini rivojlantirishga yordam beradi.

O'quvchilarga e'tiroz bildirish: O'qituvchilar talabalarni o'z chegaralarini bosib o'tishga va o'z asarlarida tavakkal qilishga chaqirishlari kerak. Bu ularning ijodiy muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi va ularni qutidan tashqarida fikrlashga undaydi.

Umuman olganda, tasviriy san'at sinfidagi ijodkorlikni rivojlantirishda o'qituvchi muhim rol o'ynaydi. Qo'llab-quvvatlovchi va jozibador o'quv muhitini ta'minlash, asosiy ko'nikmalarni o'rgatish, izlanish va o'zini namoyon qilishni rag'batlantirish orqali o'qituvchilar o'quvchilarga ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga va shaxsiy o'sishini oshirishga yordam berishlari mumkin.

XULOSA

Xulosa o'rnida aytishimiz mumkinki Tasviriy san'at darslarida o'quv-tarbiya ishlari jarayonida talaba yoshlarni ijodiy fikrlashga, o'zgaruvchan vaziyatlarga o'rgatish, erkin raqobat asosida faoliyatni tashkil etish hamda talabalarni axborot texnologiyalari, elektron darsliklar, versiyalar va multimedialardan amaliy mashg'ulotlarda foydalanishi muhimdir. Bu esa talabalarda mustaqillik, erkin fikrlashni tarbiyalashni, o'quv faoliyatini tahlil qilishni, istiqbolda kasbiy mahorat va kompyuter savodxonligini orttirish bo'yicha rejalarini aniq belgilashiga erishishni ularning ichki ehtiyojiga aylantirish talab etilganligini ko'ramiz.

REFERENCES

1. Hasanov R. Maktab tasviriy san'at mashg'ulotlarini takomillashtirish yo'llari. – T., 1986 yil.
2. Oydinov N. O'zbekiston tasviriy san'ati tarixidan lavhalar. – T., 1997 yil.
3. Эгамбердиев .А. Жанровая живопис Узбекистана -Т.,1998.
4. O'zbekiston san'ati (1991 – 2001 yillar). Ilmiy muharrir A. Hakimov – T., 2001.

5. Qo'ziyev T, Egamov A va boshqalar. Rangtasvir.- T., 2003. 20. Abduraxmanov F.Kompozitsiya asoslari-T.,2003.
6. Mahmudov T.O'zbekiston rangtasvir estetikasi-T.,1983 yil.
7. U.Mamatov. O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari."Mumtoz so'z" nashriyoti.-T., 2018-yil.
8. "O'zbekiston adabiyoti va san'ati " ro'znomasi, 2015- yil.